

EKEN *Quercus*

Det finns 200–300 ekarter på jorden. Tolv av dessa växer i Europa. I Sverige finns två inhemska ekarter, **skogsek**, *Quercus robur* också kallad sommarek eller stjärkek för att ollonen sitter på en lång stjälek och **bergeek**, *Quercus petraea* även kallad vinterek för att de vissna bladen sitter kvar över vintern eller druvek för att ollonen sitter samlade som druvor.

Skogseken är den vanligaste och växer i Götaland och Svealand. Den är normalt större än bergeken. Bergeken förekommer i södra och sydvästra Sverige, mest i kusttrakterna.

"Ekar och grevar går ej norr om Dalälven" är ett gammalt talesätt som stämmer ganska bra.

Namnet *Quercus* kan härledas från grekiskans *kratos*, vilket betyder kraft, fasthet. Artnamnet *robur* kommer av latinets

robustus (stark, hård) och syftar på trädets kraftiga växt och hårda ved.

Ollonsamling hos bergeek, druvek.

Eken tillhör tillsammans med alm, ask, avenbok, bok, fågelbär, lind och lönn de sk **ädla lövträden**.

Eken kan bli väldigt gammal. Många exemplar man känner till är ca 400-500 år, ja upp till 900 år. De kan bli upp till 25-30 meter höga och stammen få en omkrets på flera meter.

En norsk ramsa lyder "Kommer eik før ask da blir det plask. Kommer ask før eik då blir det steik". Om ek slår ut före ask, blir det plask. Om ask slår ut före ek, så blir sommaren blek. Enligt gamla **bondepraktikan** skall man allhelgonadagen skära en spån av en växande ek eller bok, är spånen torr, bådär det en varm vinter, är den fuktig, blir vintern däremot kall.

Eken tillhörde den förr så värdefulla, **bärande skogen**, ollonen gav bl. a föda åt de värdefulla svinen. De andra trädslagen är bok, hassel, oxel, apel och hägg.

Eken ger ett hårt och användbart **timmer**. Den höga garvsyrehalten gör virket motståndskraftigt mot vatten och blir därför särskilt värdefullt vid hus- och skeppsbyggeri. Numera används virket mest till golvbeläggningar och exklusivare inredningar. Båttypen **eka** var från början en urholkad ekstock.

Ekens **frukter** (ekollonen) har använts som svinfoder och som kaffesurrogat, men de har hög halt av garvsyra och är inte lämpliga som människoföda.

Ekbark användes i äldre tid vid läderberedning i garverier.

Under flera hundra år tillhörde alla ekar kronan, eftersom veden användes till skeppsbyggnad. Det var belagt med stränga straff att hugga ner eller skada ekar.

I den blekingska historien talas det vid olika tillfällen om män som skövlat våra ekskogar. När landskapet för en tid blev svenskt genom Magnus Eriksson, utfärdade denne kung år 1347, en lag som förbjöd all avverkning av ek och bok, de trädslag som användes vid båtbyggen.

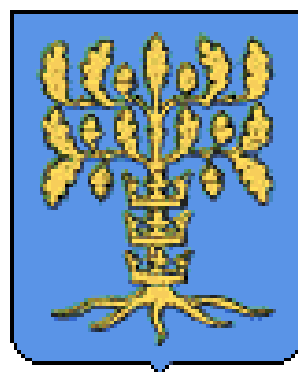

Sveriges största och troligen äldsta ek, Rumskullaeken, finns i nationalparken Norra Kvill i Småland. Omkretsen är tretton meter och åldern omkring 1000 år

När Karl X Gustav genom freden i Roskilde blivit herre över vår landsända, vred han sina feta händer i förtjusning, då han såg de väldiga ekarna i Västblekinge. Eken var en förutsättning för skeppsvarvet ute på Boön.

I Bygninga Balken av år 1734 heter det bl. a. "Ingen hafwe macht å Kronones ägor och allmänningar, eller å skattejord, at hugga och fälla bärande träd, som äro ek, bok, apel och oxel, eller å hwarjehanda sätt them förderfwa. Hwar som thet gör: böte för ek och bok nijo daler, och för apel och oxel tre daler, alt til treskiftes, och gælde träs värde til Konungen." Vidare sa lagen, att när man högg ett träd, skulle två planteras i stället. När svenskarna för gott tagit hand om landskapet, tillsattes stränga hejderidare och skogsfogdar, som hårt bevakade bönderna så att ingen skog olagligt fälldes. Genom den stränga lagen bredde så småningom de väldiga ekskogarna ut sig till förtret för bönderna. Trädens vida kronor beskuggade den sådda grödan och rötterna sög kraften ur jorden. Befolkningstalet steg sakta men säkert och mer jord krävdes till odling. Myndigheterna fick mjuka upp sina gamla bestämmelser.

Vid skiftena förändrades landskapet. Mycket nytt byggnadsvirke måste anskaffas för nya stora gårdshus. Man använde eken bl. a till fotträ och bjälklag. Därmed kom tusentals träd av detta slag att falla för yxa och såg och stora delar av de väldiga ekskogarna försvann.

Eken är **Blekinges symbol**.

Den fanns redan på 1600-talet på vårt landskapsvapen.

För att markera att Blekinge i freden i Roskilde 1658 blivit svenskt placerades riksvapnets tre kronor uppträdda på ekstammen, allt i guld.

Eken är också Blekinges **landskapsblomma** tillsammans med kungsljuset. **Landskapsdjuret** är ekoxen.